

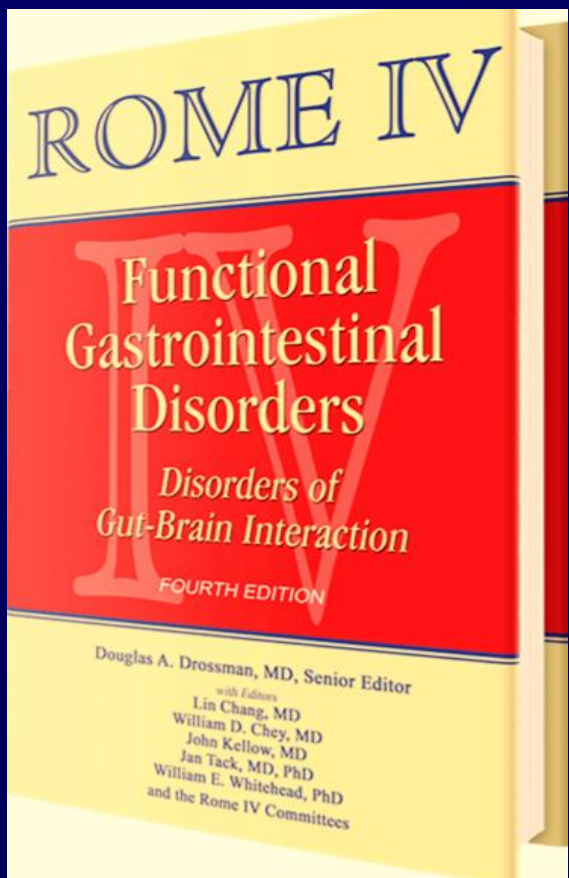
ФУНКЦІОНАЛЬНІ РОЗЛАДИ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

ЛЕКЦІЯ 1

Лектор: професор, д.мед.н. Кривенко В.і.

- **ФР ШКТ є майже у 25% населення і після ГРВІ є другою причиною тимчасової непрацездатності.**
- **До 75% осіб з симптомами ФР ШКТ за медичною допомогою не звертаються і лікуються самостійно.**
- **Найчастіше симптоми ФР ШКТ дебютують у дитячому віці і супроводжують людину все життя.**

- **Функціональні розлади ШКТ є розладами взаємодії між кишечником і головним мозком.**
[Римські критерії IV, Drossman, 2016].
- **Функціональні розлади ШКТ– це різноманітна комбінація гастроінтестинальних симптомів без структурних або біохімічних порушень.**
[Римські критерії III, Drossman, 2006].

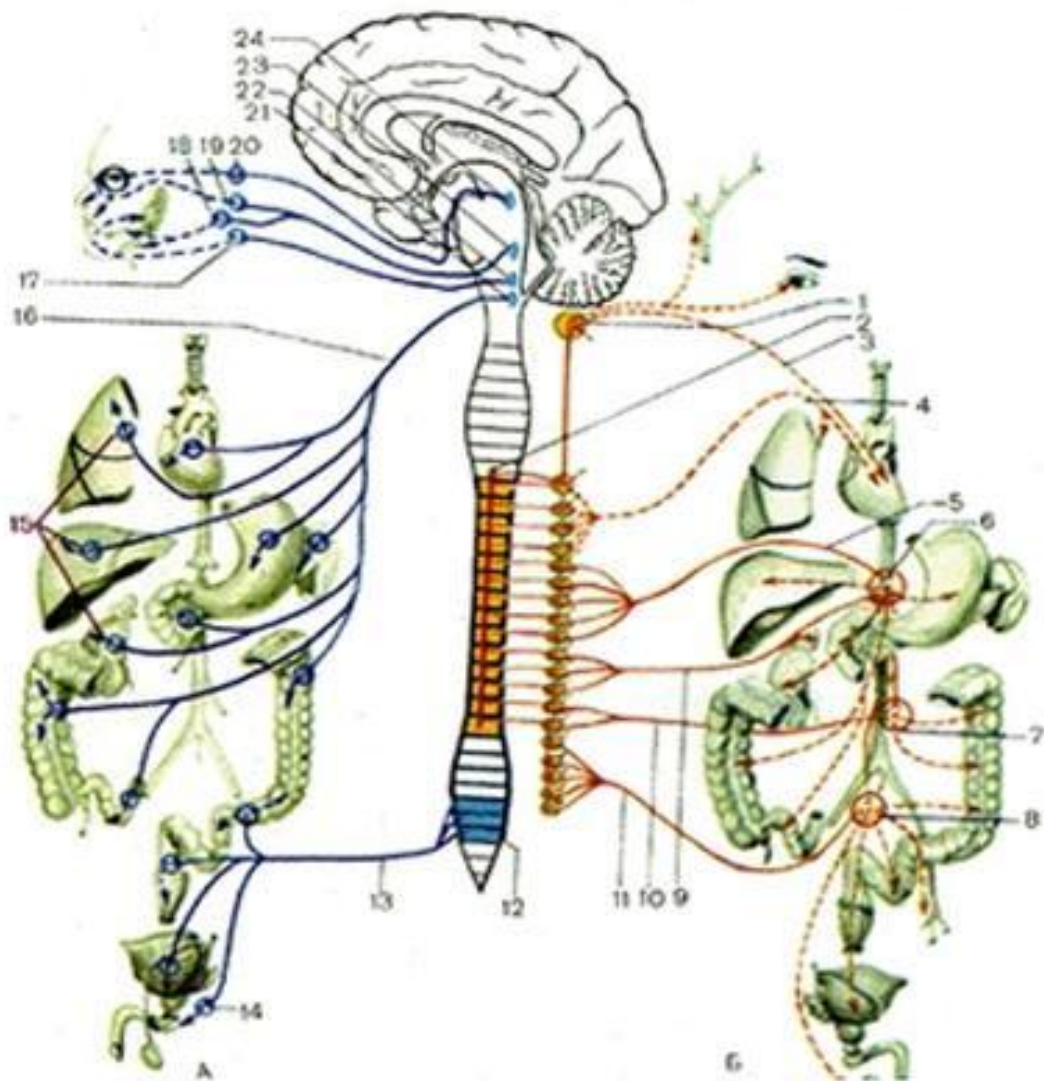
До функціональних захворювань відносять ті стани, коли не вдається виявити морфологічні, генетичні, метаболічні та інші змін, якими можна було б пояснити клінічні симптоми, що спостерігаються.

ФР ШКТ визнані самотійною нозологічною формою і розглядаються як психосоціальні захворювання.

Сформована нова біопсихосоціальна модель ФР ШКТ, яка включає кілька детермінант:

- порушення моторики, до яких часто приєднуються зміни секреторної та всмоктувальної функцій,
- вісцеральна гіперчутливість,
- порушення стану мікрофлори ШКТ,
- зміна мукозального імунітету та запального потенціалу слизової оболонки.

Автономная (вегетативная) иннервация внутренних органов (схема).

А — парасимпатическая часть.

Б — симпатическая часть.

1 — gangl. cervicale superius;

2 — columna intermediolateralis;

3 — n. cardiacus cervicalis superior;

4 — nn. cardiaci et pulmonales thoracici;

5 — n. splanchnicus major;

6 — plexus coeliacus;

7 — plexus mesentericus inferior;

8 — plexus hypogastrici superior et inferior;

9 — n. splanchnicus minor;

10 — nn. splanchnici lumbales;

11 — nn. splanchnici sacrales;

12 — nucl. parasympathici sacrales;

13 — nn. splanchnici pelvini

[nn. pelvici splanchnici];

14 — gangl. pelvina [pelvica];

15 — gangl. parasympathici

(в составе органных сплетений);

16 — n. vagus;

17 — gangl. oticum;

18 — gangl. submandibulare;

19 — gangl. pterygopalatinum;

20 — gangl. ciliare;

21 — nucl. dorsalis n. vagi;

22 — nucl. salivatorius caudalis

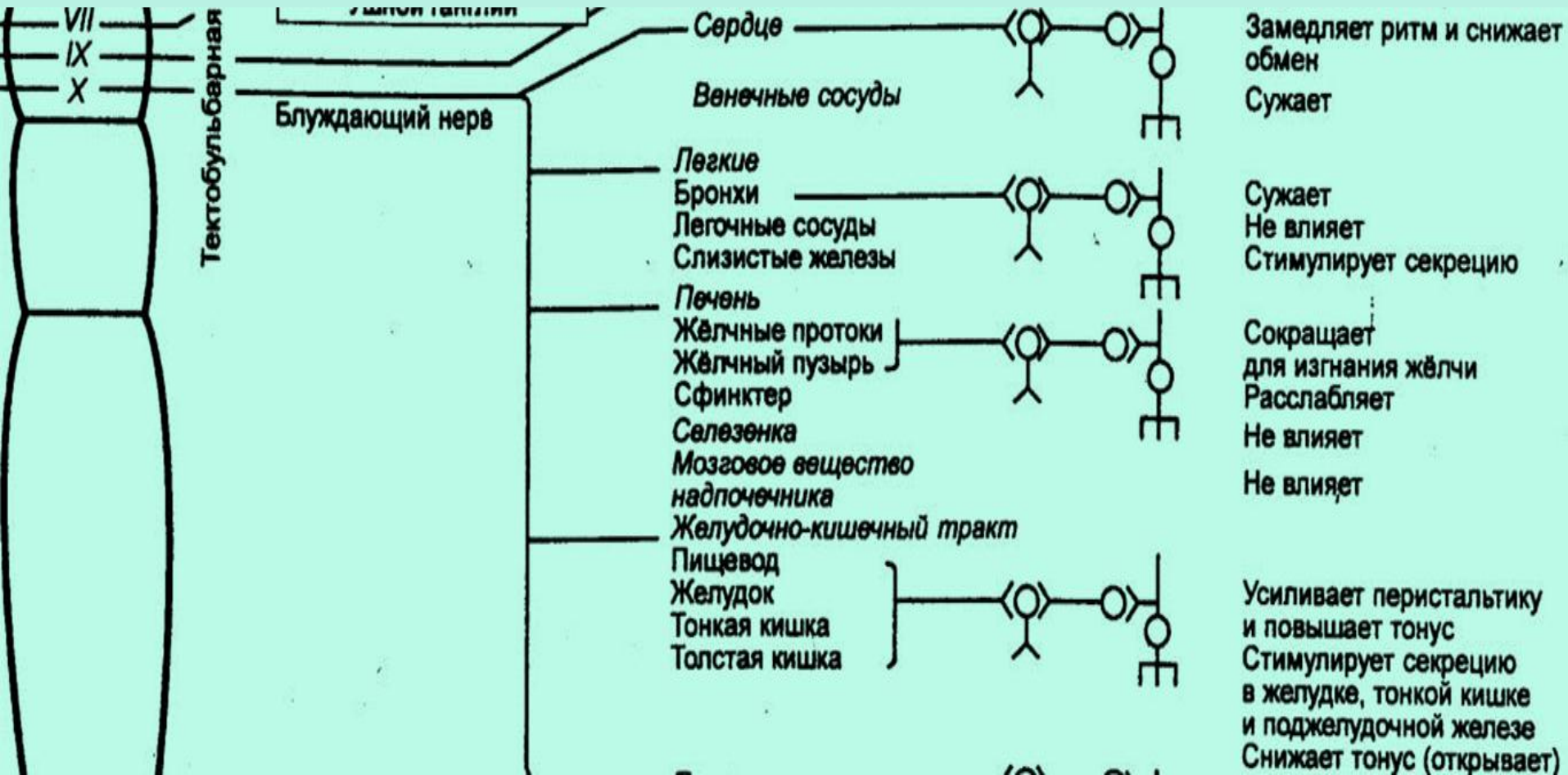
[nucl. salivarius inferior];

23 — nucl. salivatorius cranialis

[nucl. salivarius superior];

24 — nucl. oculomotorius accessorius.

ІНЕРВАЦІЯ СЕРЦЯ ТА ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ

ЩО ТАКЕ ВІСЦЕРАЛЬНА ГІПЕРЧУТЛИВІСТЬ?

- ВГЧ - порушена чутливість у відповідь на нормальні фізіологічні стимули.
- При відсутності патологічних змін звичайне розтягнення або скорочення полого органу не відчувається людиною.
- При наявності ВГЧ у пацієнтів з СПК відзначається біль або дискомфорт в животі у відповідь на механічні дії на кишечник.
- ВГЧ зустрічається у 33-90% хворих з СПК (в середньому - у 60%).

ВИДІЛЯЮТЬ ДВА КОМПОНЕНТИ ВГЧ:

Гіпералгезія - імпульси, які можуть викликати в звичайних умовах біль, сприймаються як більш інтенсивний біль.

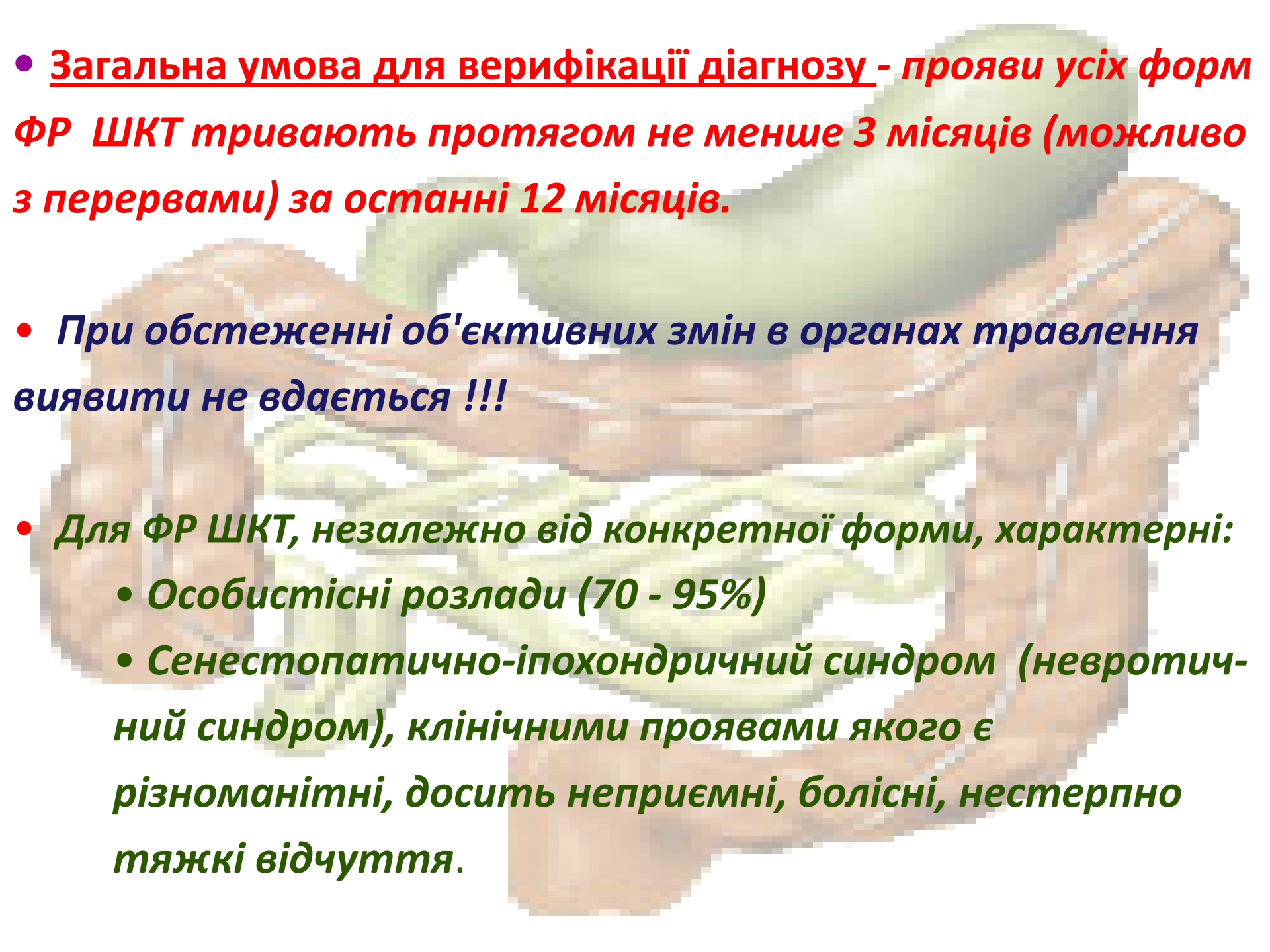
Аллодінія - біль відзначається через імпульси, нездатні в звичайних умовах викликати больові відчуття.

- Таким чином, у хворих з СРК при ВГЧ відзначається знижений поріг сприйняття імпульсів з кишечника.
- ВГЧ може спостерігатися по всьому кишечнику і в більш проксимальних відділах гастроінтестинального тракту.
- Подібні прояви ВГЧ також можуть відзначатися і з боку шлунка, що спостерігається при функціональній диспепсії шлунка.

Біопсихосоціальна концептуальна модель ФР ШКТ

-
- **Загальна умова для верифікації діагнозу - прояви усіх форм ФР ШКТ тривають протягом не менше 3 місяців (можливо з перервами) за останні 12 місяців.**
 - **При обстеженні об'єктивних змін в органах травлення виявити не вдається !!!**
 - **Для ФР ШКТ, незалежно від конкретної форми, характерні:**
 - **Особистісні розлади (70 - 95%)**
 - **Сенестопатично-іпохондричний синдром (невротичний синдром), клінічними проявами якого є різноманітні, досить неприємні, болісні, нестерпно тяжкі відчуття.**

КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЗЛАДІВ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

A. Стравохідні розлади	
A1 Функціональний біль у грудній клітці A2 Функціональна печія A3 Рефлюксна гіперчутливість	A4 Ком у горлі A5 Функціональна дисфагія
B. Гастродуоденальні розлади	
B1 Функціональна диспепсія • B1a Постпрандіальний дистрес-синдром (ПДС)• B1b Епігастральний больовий синдром (ЕБС) B2 Розлад відрижки • B2a Надмірна супрагастральна відрижка• B2b Надмірна гастральна відрижка	B3 Розлади нудоти і блювання • B3a Хронічний синдром нудоти і блювання• B3b Синдром циклічного блювання• B3c Синдром канабіноїдного нестримного блювання B4 Синдром відрижки
C. Розлади кишечника	
C1 Синдром подразненого кишечника (СПК) • СПК з переважанням закріпів (СПК-З)• СПК з переважанням діареї (СПК-Д)• СПК зі змішаними ритмами дефекації (СПК-ЗМ)• СПК без класифікації	C2 Функціональний закріп C3 Функціональна діарея C4 Функціональне здуття живота C5 Невизначений розлад кишечника C6 Опіоїдіндукований закріп
D. Центральньо-опосередкований розлад шлунково-кишкового болю	
D1 Центральньо-опосередкований больовий абдомінальний синдром (ЦОБАС)	
D2 Опіоїдна дисфункція кишечника (ОДК) / опіоїдіндукована шлунково-кишкова гіпералгезія	
E. Розлади жовчного міхура і сфінктера Одді (СО)	

КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЗЛАДІВ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

E1 Біліарний біль

- E1a Функціональний розлад жовчного міхура
- E1b Функціональний біліарний розлад CO

E2 Функціональний панкреатичний розлад CO

F. Аноректальні розлади

F1 Нетримання калу

F2 Функціональний аноректальний біль

- F2a Синдром леватора заднього проходу
- F2b Невизначений функціональний аноректальний біль

- F2c Швидкоплинна прокталгія

F3 Функціональний розлад дефекації

- F3a Порушена дефекаторна перистальтика
- F3b Асинергічна дефекація

G. Дитячі шлунково-шлункові розлади: новонароджені/малюки

G1 Відрижка у немовлят

G2 Синдром відрижки

G3 Синдром циклічного блювання (СЦБ)

G4 Дитяча коліка

G5 Функціональна діарея

G6 Дитяча дисхезія

G7 Функціональний закреп

H. Дитячі шлунково-шлункові розлади: дитина/підліток

H1 Функціональний розлад нудоти і блювання

- H1a Синдром циклічного блювання (СЦБ)
- H1b Функціональна нудота і функціональне блювання

блювання

- H1b1 Функціональна нудота
- H1b2 Функціональне блювання
- H1b Синдром румінації (відрижки)
- H1d Аерофагія

H2 Функціональні розлади абдомінального болю

- H2a Функціональна диспепсія

- ✓ H2a1 Постпрандіальний дистрес-синдром

- ✓ H2a2 Епігастральний больовий синдром

- H2b Синдром подразненого кишечника

(СПК)

- H2c Абдомінальна мігрень

- H2d Функціональний абдомінальний біль –

органонеспецифічний

H3 Функціональні розлади дефекації

- H3a Функціональний закреп

- H3b Нетримання калу без закрепу

Характеристика вісцеральної та соматичної болі

Показники	Характер болі	
	Вісцеральна	Соматична
Характер	Тупа, спастична	Гостра, інтенсивна
Локалізація	Розлита. невизначена, по середній лінії	Точкова, в місці подразнення
Тривалість	Від хвилин до місяців	Постійна
Ритмічність (зв'язок з харчуванням, часом доби, актом дефікації та ін.)	Характерна (ритм може бути правильним або неправильним)	Відсутня
Ірадіація	Виникає при інтенсивному характері і відповідає ураженому органі	Наяна при більшості випадків

ФУНКЦІОНАЛЬНІ РОЗЛАДИ СТРАВОХОДУ

СКАРГИ

КОМ В ГОРЛІ (глобус):

- постійне або періодичне відчуття клубка або стороннього тіла в горлі в проміжках між прийомами їжі.
- відсутність дисфагії і одінофагії.
- Відсутність рефлюксу, ахалазії або інших порушень моторики з доведеною патологічною основою, як причини захворювання.

РУМІНАЦІЙНИЙ СИНДРОМ (ВІДРИЖКА)

- постійна або періодична регургітація в ротову порожнину недавно з'їденої їжі з подальшим проковтуванням.
- відсутність нудоти і блювоти.
- припинення, якщо їжа стає кислою.

СКАРГИ

- ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ БОЛЬОВИЙ СИНДРОМ ПЕРВИННО- СТРАВОХІДНОГО ПОХОДЖЕННЯ: за грудинна біль, яка не носить характер печії.
- ФУНКЦІОНАЛЬНА ПЕЧІЯ: дискомфорт за грудиною пекучого характеру.
- ФУНКЦІОНАЛЬНА ДИСФАГІЯ: відчуття застрявання або ненормального проходження по стравоходу рідкої або твердої їжі
- НЕУТОЧНЕНИЙ ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗЛАД СТРАВОХОДУ: незрозумілі симптоми, пов'язані з стравоходом, які відповідають попереднім формам.

**Верифікація остаточного діагнозу
можлива тільки після виключення:**

- **ГЕРХ,**
- **ахалазії кардії,**
- **раку стравоходу.**

Для визначення терапевтичної тактики виділяють гіпомоторну і гіпермоторну дискінезію стравоходу, яка супроводжується спазмом м'язових структур стравоходу. Останні зустрічаються найбільш часто.

Фармакотерапія обов'язкова:

Схеми лікування	Тривалість	Стаціонар	Амбулаторно
Прокінетик Антидепресант	4 - 6 тижнів	-	+
Нейротропний спазмолітик Седативний препарат	3 – 4 тижні	-	+
Антагоніст кальція Міорелаксант	3 - 4 тижні	-	+

Функціональне зривування. функціональна печія

Препарат	Доза	Спосіб введення
Метоклопрамід (церукал) або	25 мг 2-3 рази на добу	в/м, per os
Домперідон (мотіліум) або	10 мг 3 рази на добу	per os
Цізапрід (коордінакс)	5-10 мг 2 рази на добу	per os
Амітриптилін (амізол)	25 мг 2 рази на добу	per os

Функціональний клубок у горлі. Функціональний біль у стравоході

Препарат	Доза	Спосіб введення
Бутілскополамін (бускопан, спазмобрю) або	2,0 мл або 1 т. 2-3 рази на добу	в/м, per os
Пріфініум бромід (ріабал, но-спазм) або	по 1 т. або по 1 ч.л. або по 1 свічці 3 рази на добу	per os, у свічках
Дротаверін (но-шпа)	2.0 мл або 1-2 т. 3 рази на добу	в/м, per os
Сульпірід (еглоніл)	50 мг 2 рази на добу	в/м, per os

Функціональна дисфагія. Функціональна біль у стравоході

Препарат	Доза	Спосіб введення
Ніфедіпін (корінфар, адалат, фенігідін, кардіпін, кордафен)	1 т. 2-3 рази на добу	per os
Баклофен	По 5 мг 2-3 рази на добу	per os

Функціональні гастродуоденальні розлади

- **Функціональна диспепсія (ФД)** - не пояснює комплекс скарг органічними захворюваннями :
 - біль і печія в надчеревній ділянці,
 - відчуття і переповнення після їжі,
 - раннє насичення

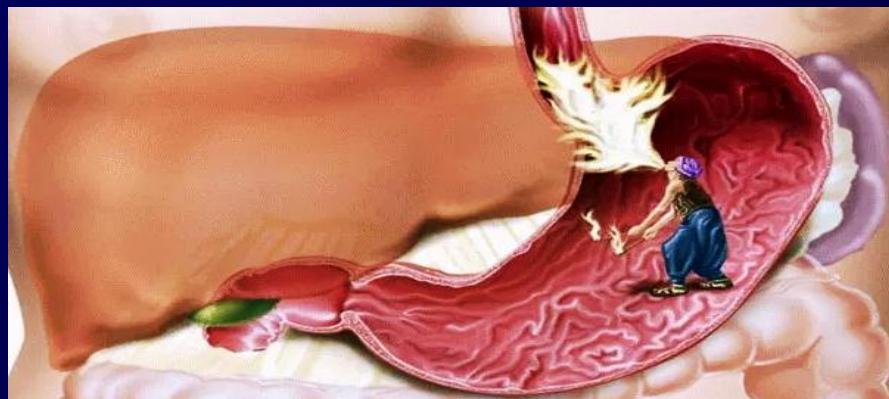

Турбує протягом 3 останніх місяців

із загальною тривалістю не менше 6 місяців.

В Римських критеріях IV перегляду «органічну диспепсію» рекомендовано називати «вторинною диспепсією».

- **Загальна поширеність симптомів диспепсії в середньому близько 25%.**
- **До лікарів звертається лише кожен 2 - 4 пацієнт з синдромом диспепсії.**
- **Хворі ФД складають близько 5% пацієнтів, що приходять на прийом до сімейного лікаря.**

- **Показники поширеності ФД у чоловіків і жінок суттєво не відрізняються.**
- **Майже 25% хворих ФД звертаються до лікаря більше 4 разів на рік.**
- **Пацієнти з ФД в 2,6 разів частіше беруть лікарняний лист і за рік на 3-4 тижні більше знаходяться на лікарняному в порівнянні з середніми популяційними показниками.**

ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ ФД

- **Спадковість**: порушення чутливості рецепторів до нейротрансмітерів, які стимулюють рухову функцію шлунку.
- **Аліментарні похибки** – надмірне вживання червоного перця, цибулі, майонезу, горіхів, цитрусових, шоколаду, кави, газованих напоїв.
- **Куріння** - в 2 рази підвищує ризик розвитку ФД.
- **Перенесена харчова токсикоінфекція** - у 20% призводить до «постінфекційної» ФД часто нетривалого перебігу.
- **Психосоціальні фактори.**
- **Не виявлено зв'язку інфекції НР з розвитком ФД**, в більшості випадків еридикація не призводить до зникнення диспепсичних симптомів.
- **При клінічній ефективності ерадикаційної терапії** - диспепсія асоційована з інфекцією НР.
- **Кислотно-пептичної фактор** оцінюється неоднозначно, при виразкоподібному варіанті ФД ефективність ІПП підтверджує припущення.
- **Розлади рухової функції шлунка і дванадцятипалої кишки** - у 40-60% хворих ФД.

КЛІНІЧНІ ВАРІАНТИ ФД:

- з переважанням синдрому болю в епігастрії або виразковоподібний варіант;
- з переважанням постпрандіального дистрес-синдрому - діскінетичний варіант.

СКАРГИ І АНАМНЕЗ

Болі в епігастрії:

- не рідше 1 разу на тиждень,
- не постійного характеру,
- пов'язані з прийомом їжі або виникають натщесерце,
- не локалізуються в інших відділах живота,
- зменшуються після дефекації,
- не супроводжуються ознаками дисфункції жовчного міхура або сфінктера Одді.

Почуття переповнення в епігастрії або раннє насичення - постпрандіальний дистрес-синдром частіше 3 разів на тиждень після прийому звичайного об'єму їжі.

Відчуття печії в епігастрії.

В Римських критеріях IV підкреслена можливість поєднання ФД з нудотою і відрижкою, які розглядаються як додаткові симптоми основного захворювання.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ДІАГНОСТИКА

■ **Езофагогастродуоденоскопія виявить** супутні зміни слизової оболонки стравоходу (рефлюкс-езофагіт), порушення моторики шлунка і дванадцятипалої кишки (дуоденогастрального рефлюксу). Важлива перевага - можливість біопсії.

■ **УЗД органів черевної порожнини**, в тому числі інформація про тонус і перистальтику шлунка після прийому 200-300 мл теплої води.

■ **Тестування на *H.pylori***: серологічне, морфологічне, швидкий уреазний тест, дихальний тест, визначення антигену HP в калі, ПЛР на ДНК HP в калі і слизовій оболонці шлунка. Достовірність підвищується при одночасному застосуванні декількох методів.

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА

- **ГЕРХ** часто поєднується з ФД, особливо при збереженні симптомів після курсу антисекреторної терапії.
- **Глютенова ентеропатія (целиакія)** - визначення антитіл до гліадину, ендомізію і тканинної трансглютамінази.
- **Діабетичний гастропарез.**
- **Системна склеродермія.**
- **Інфільтративні ураження шлунка** при хворобі Менетріє, хворобі Крона, амілоїдозі, саркоїдозі, прийомі лікарських препаратів, алкогольній гастропатії, ХСН, ХНН, гіпер- і гіпотиреозі, гіперпаратиреозі, Х над. Н, променевої хворобі, вагітності.
- **Ідіопатичний гастропарез** - у молодих жінок, обумовлений психопатологічними чинниками.
- **Хронічна ідіопатична нудота.**
- **Функціональна блювота.**
- **Аерофагія.**
- **Надмірна відрижка.**
- **Синдром румінації.**

ЧАСТІ ПОЄДНАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДИСПЕПСІЇ:

- функціональні розлади шлунково-кишкового тракту: СПК, функціональна печія, функціональний метеоризм, функціональні запори, функціональна діарея, синдром функціональної абдомінальної болі.
- «негастроентерологічні» функціональні синдроми: хронічні тазові болі, некардіальна біль у грудній клітці, головний біль напруги, синдром фіброміалгії, синдром хронічної втоми та ін.

▪ Виключають ФД «симптоми тривоги»:

лихоманка, виражена втрата ваги, кров у калі і ін.

КОНСЕРВАТИВНЕ ЛІКУВАННЯ

- Встановлення правильних взаємовідносин між лікарем і хворим, дотримання дієти, відмова від шкідливих звичок.
- Часте - 6 разів на день дробове харчування невеликими порціями з обмеженням жирної і гострої їжі, а також кави.
- Відмова від куріння, вживання алкоголю, прийому НПЗ.
- При необхідності антисекреторну терапію доповнюють антацидними препаратами.
- Синдром болю в епігастрії або змішаний варіант ФД - застосування H₂-блокаторів (ІПП).
- ІПП ефективні при больовому (виразковоподібному) варіанті ФД, особливо при нічних болях, поєднанні з ГЕРХ, у хворих з надлишковою масою тіла, але мало допомагають при діскінетичному варіанті.
- Ерадикація хелікобактерної інфекції.

ПРОКІНЕТИКИ

- Ефективність - 61%, що значно перевищує ефективність плацебо - 41%.
- Застосовуються антагоністи дофамінових рецепторів (метоклопрамід, домперідон), препарат з комбінованим механізмом дії - ітопріда гідрохлорід.
- Побічні ефекти метоклопраміда (25-30%): екстрапірамідні порушення (м'язовий гіпертонус, спазм лицьової мускулатури, гіперкінези), головний біль, запаморочення, сонливість, занепокоєння, депресія, гормональний ефект (гіперпролактинемія, галакторея, порушення менструального циклу, гінекомастія).
- Домперідон через блокування калієвих каналів hERG (IKr) подовжує фазу реполяризації шлуночків і збільшує інтервал Q-T з можливістю розвитку серйозних порушень ритму. Рекомендується обмежити прийом домперідону лише симптоматичним лікуванням нудоти і блювоти не більше 7 днів.
- Ітопріда гідрохлорід через 8 тижнів лікування усуває або зменшує симптоми диспепсії у 57% - 64% хворих.
- При ППДС або поєднання ФД і СРК, рекомендується прийом агоніста m- k-, d-опіоїдних рецепторів тримебутін.

ПРОВОДЯТЬСЯ КЛІНІЧНІ ВИПРОБУВАННЯ:

- агоністів 5-HT₁-рецепторів (бушпірон, суматріптан),
- агоністів мотілінових рецепторів (алемцінал, мітемцінал, атілмотін і ін.),
- мотіліноподібним пептиду греліну (агоніст грелінових рецепторів),
- аналоги гонадотропін-релізінг гормону леупроліда,
- агоністи каппа-рецепторів (федотоцін, азімадолін).

ТРИЦИКЛІЧНІ ДЕПРЕСАНТИ

- При недостатній не ефективності антисекреторних препаратів і прокінетиків.
- Трициклічні антидепресанти ефективні в субтерапевтичних дозах.
- Амітриптилін в невеликих дозах трохи більше ефективний, ніж плацебо.

РЕАБІЛІТАЦІЯ

Після завершення курсу медикаментозної терапії може бути рекомендовано санаторно-курортне лікування з питвом мінеральних вод і різними фізіотерапевтичними процедурами.

ПРОФІЛАКТИКА

- Нормалізація способу життя,
- Правильне чергування режиму праці і відпочинку,
- Дотримання дієти з обмеженням гострої і грубої їжі,
- Припинення куріння і зловживання алкоголем

Аерофагія –

повторна відрижка, обумовлена заковтуванням повітря, яка завдає занепокоєння і відзначається хворим на протязі не менше 12 тижнів протягом року. Аерофагія становить 5% всіх функціональних розладів шлунка і дванадцятипалої кишки і зустрічається частіше у чоловіків старше 45 років.

Діагноз ставиться на підставі анамнезу і об'єктивного підтвердження наявності підвищеного заковтування повітря. Хворі, які страждають на аерофагію, вимагають обов'язкової консультації психіатра для виключення депресії і підвищеної тривоги.

Діагноз функціональної блювоти ставиться в тих випадках, коли у хворого напротязі не менше 12 тижнів протягом року і по меншій мірі не рідше 3 днів на тиждень спостерігається блювота, а ретельне обстеження не виявляє інших причин, що пояснюють наявність даного симптому

- **На функціональну блювоту припадає 6%** від всіх функціональних розладів шлунка і дванадцятипалої кишки. Найчастіше зустрічається у жінок молодше 45 років.

Для диференційної діагностики:

- гастродуоденоскопія,
- визначення вмісту електролітів,
- оцінка евакуаторної функції шлунка,
- ретельне вивчення стану ЦНС

Функціональна диспепсія, виразковоподібний варіант

Препарат	Доза	Спосіб введення
Омепразол (омез, ульфамід) або лансопразол (ланзал, ланза) або пантопразол (контролок) або рабепразол (парнет) або езомепразол (нексіум) або квамател, фамотидін. Діосмектіт (біла глина, смекта)	по 1 к. або по 1 т. 1-2 рази на добу по 1 п. 3 рази на добу	per os
Амітріптілін (амізол)	25 мг 2 рази ена добу	per os

Функціональна диспепсія, діскінетичний варіант

Препарат	Доза	Спосіб введення
Мотоклопрамід (церукал) або домперідом (мотіліум)	По 1 т. 3 рази на добу	per os
Антацид, який всмоктується (ренні)	По 1 т. 3-4 рази на добу	per os (табл., сіроп), свічки
Діметікон або семітікон (еспумізан)	По 40-80 мг 3-4 рази на добу	per os (капсули)
Лндасетрон (осетрон)	По 1 т. на добу	per os

Функціональна диспепсія, змішаний варіант і НрІ +

Препарат	Доза	Спосіб введення
Антихелікобактерна терапія	1 тиждень	per os
Антациди, які містять алюміній (маалокс, альмагель, фосфалюгель)	По 1-2 стандартній дозі 3-4 рази на добу через 40 хв. після їжі	per os

Критерій ефективності лікування - припинення симптомів хвороби або зменшення їх інтенсивності.

Тривалість лікування: амбулаторне - повторні курси лікування на вимогу.

Санаторно-курортне лікування та реабілітація: для хворих з функціональними розладами НС.

Прогноз сприятливий.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ РОЗЛАДИ КИШЕЧНИКА:

- Синдром подразненого кишечника
- Функціональний закреп
- Функціональна діарея

Синдром подразненого кишечника -

поліетіологічне захворювання при якому морфологічні та фізіологічні відхилення обумовлені порушенням моторики ШКТ, кишкового мікробіому, вісцелярної гіперчутливості і змін з боку ЦНС.

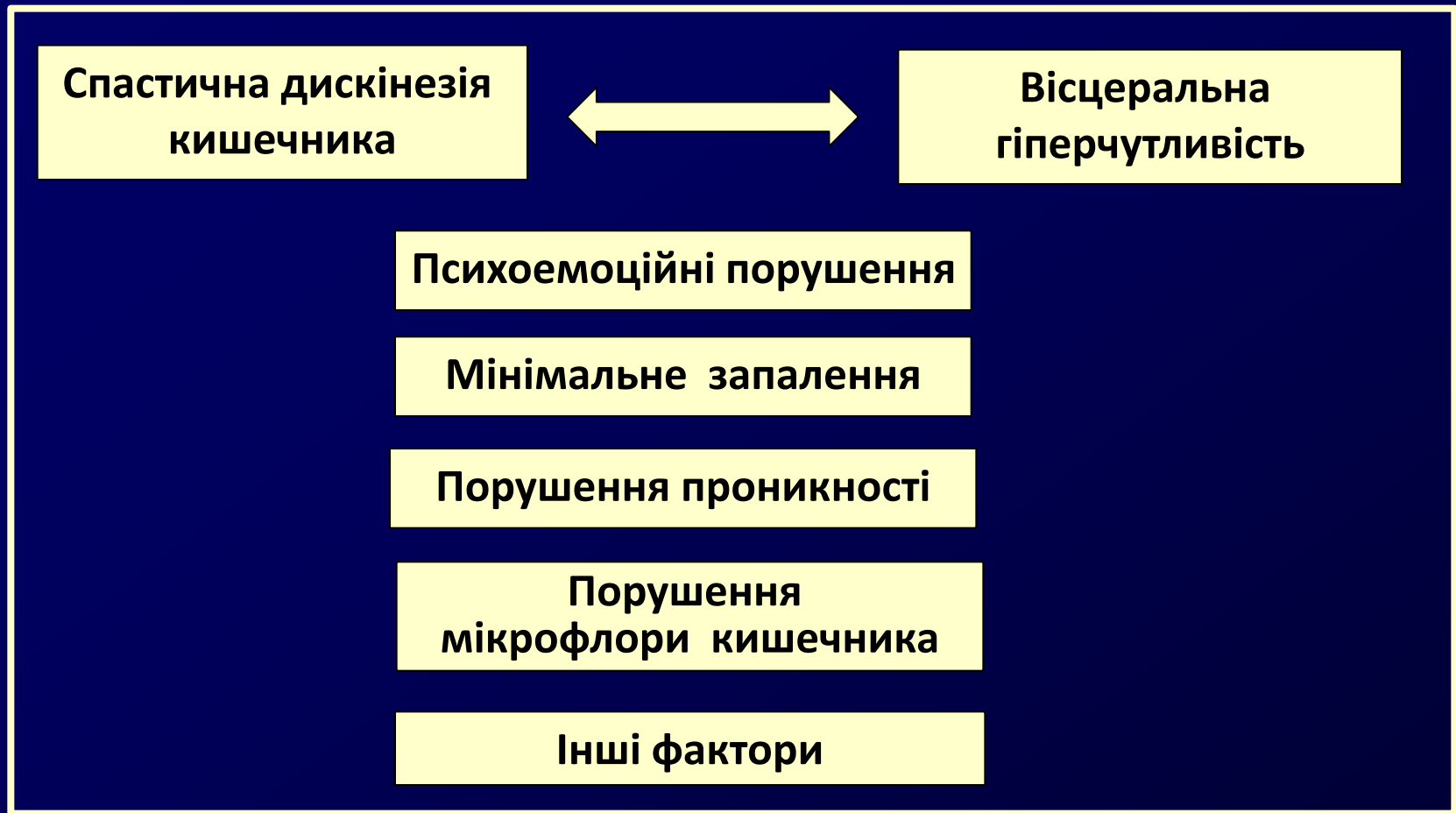

Згідно з Римськими критеріями IV, діагноз СПК вірогідний за наявності рецидивного болю в животі в середньому 1 день на тиждень упродовж останніх 3 міс, які поєднуються з 2 або більше наступними симптомами:

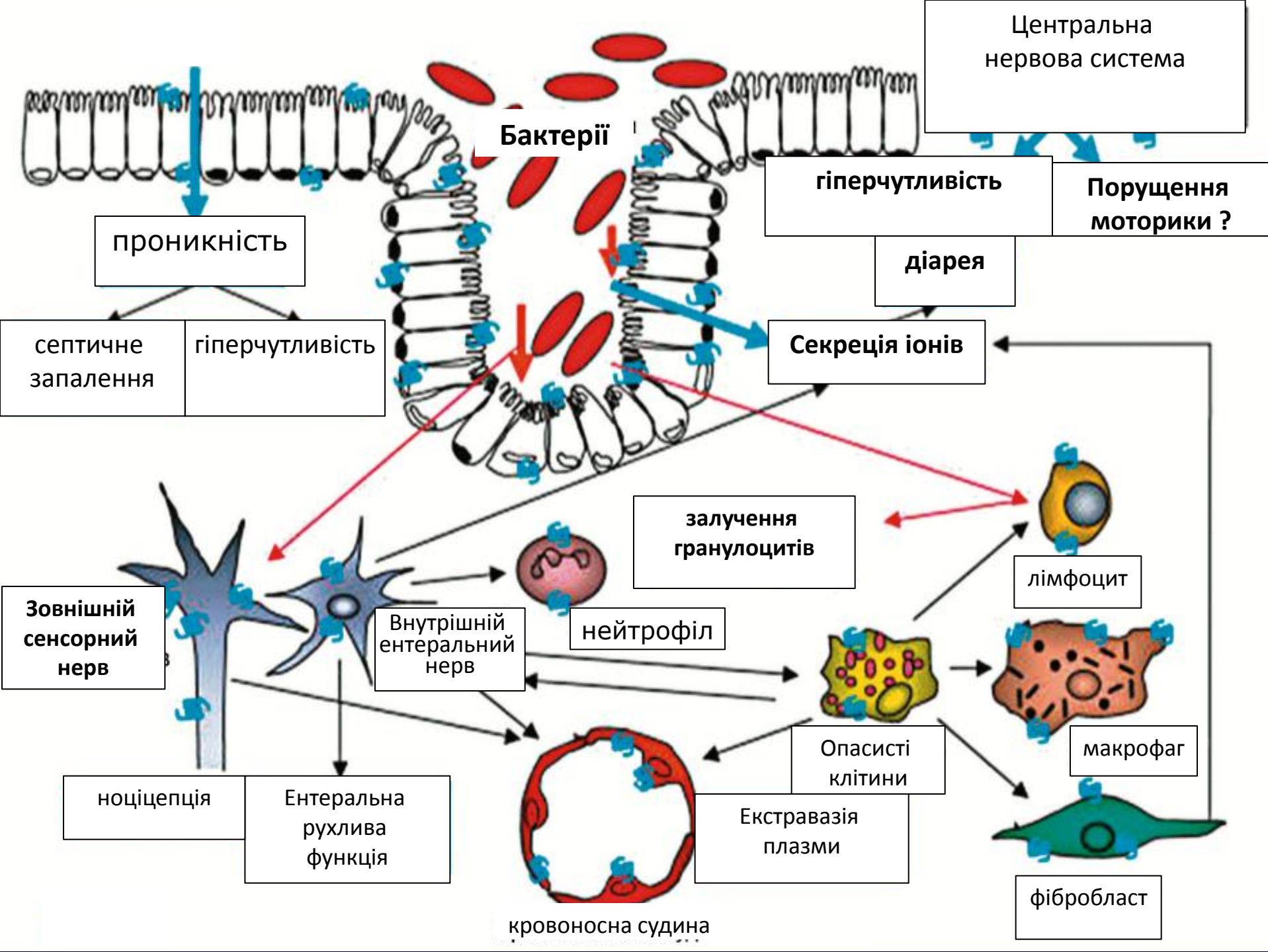
1. Зв'язок з дефекацією.
2. Асоціація зі зміною частоти випорожнення.
3. Асоціація зі зміною форми (зовнішнього вигляду) випорожнення.

Ці критерії дійсні, якщо спостерігаються протягом останніх 3 міс. від моменту появи симптомів за 6 міс. до встановлення діагнозу.

ЕТІОПАТОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ СПК

- підвищена чутливість рецепторів стінки кишки до розтягування - перезбудження спінальних нейронів з подальшим формуванням больових відчуттів.
- особливості харчування.
- гінекологічні захворювання (виявлені високі кореляції з дісменореєю).
- зміни мікробного біоценозу кишечника.
- генетичні фактори.

Серед моторних порушень при СРК в першу чергу слід виділити спастичну дискінезію кишечника.

Спазми кишечника здатні викликати не тільки больовий синдром, але і відчуття здуття і розпирання кишечника.

Діарея при СРК може викликатися спазмами кишечника з подальшою гіперперистальтикою.

Закреп при СРК часто обумовлений спазмами лівих відділів кишечника з погіршенням нормального руху калових мас.

СКАРГИ

- **Болі в кишечнику:**

спастичний біль локалізуються в області сигми, ілеоцекальної зони, печінкового та селезінкового вигинів товстої кишки;

атонічні болі зазвичай не локалізовані, носять тупий характер і частіше відзначаються в мезагастральній області;

спастико-атонічні болі в зоні спазму - бурчання, а проксимальніше - пальпується роздута ділянка кишечника;

- **почуття посиленої перистальтики.**

- **бурчання, здуття живота.**

- **порушення актів дефекації у вигляді закрепів, проносів, нестійкого стільця.**

СКАРГИ

- **на порушення стільця у вигляді псевдодіареї** - акти дефекації прискорені і / або прискорені при нормальному або міцному стільці;
- **псевдозапор** - відчуття неповного випорожнення навіть при нормальній формі стільця, непродуктивні позиви на дефекацію;
- **зв'язок з нервово-психічними факторами** - часта присутність тривожно-іпохондрічних, депресивних реакцій;
- **наявність «позакишкових симптомів»** - головні болі, кардіалгії, вазоспастичні реакції, часте сечовипускання.

РОЗПОДІЛ СПК ПО ПЕРЕВАЖАЮЧІЙ ФОРМІ СТІЛЬЦЯ:

1. СПК з переважанням закрєпу - твердий або грудкуватий стілець $\geq 25\%$ і рідке або водянисте випорожнення $< 25\%$ дефекації.
2. СПК з переважанням діареї - рідке або водянисте випорожнення $\geq 25\%$ і твердий або грудкуватий стілець $< 25\%$ дефекації.
3. Змішаний СПК - твердий або грудкуватий стілець $\geq 25\%$ і рідке або водянисте випорожнення $\geq 25\%$ дефекації.
4. Неспецифічний СПК - порушення стільця, що не відповідає критеріям 1-3.

Класифікацію можна застосовувати за умови,
що пацієнт не приймає
антидіарейних або послаблюючих засобів.

ОБОВ'ЯЗКОВІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ТА ЛАБОРАТОРНІ ОБСТЕЖЕННЯ

Показники	Доцільність
ЕГДС	Скринінг
Ректороманоскопія	Скринінг
УЗД органів черевної порожнини	Скринінг
Загальний аналіз крові	Скринінг
Загальний білірубін крові, АСТ, АЛТ, лужна фосфатаза	Виключити хвороби печінки
Загальний аналіз сечі	Скринінг
Копрограма	Виключити порушення кишкового травлення і всмоктування, приховані кровотечі, паразитарні хвороби
Бактеріологічний аналіз калу	Виключити кишкові інфекції, характеристика можливого дисбіозу

Д о д а т к о в і: рентгенологічне дослідження тонкої, товстої кишки, колонофіброскопія з оглядом дистальних відділів клубової кишки і біопсією слизової оболонки товстої кишки, УЗД петель кишечника, КТ з контрастуванням, консультації психотерапевта, ендокринолога, гінеколога, уролога.

Алгоритм лікування СПК

Первинний курс лікування: 6-8 тижнів

Базова терапія: 1-3 місяця

СПК з переважно абдомінальним болем

Дієта
Спазмолітик
(дуспаталін 200 мг х 2/добу) або діцтел (100 мг х 3/добу тиждень, далі 50 мг х 3/добу 2 тижні)

+ ефект

СПК

СПК з переважною діареєю

Дієта
Спазмолітик
(дуспаталін)
200 мг х 2 рази на добу
Симптоматична терапія:
антациди (маалокс)

немає ефекту

Уточнення діагнозу

СПК з переважно закріпами

Дієта
Спазмолітик
(дуспаталін)
200 мг х 2/добу
Дуфалак 30-50 мл/добу

ПОЗИТИВНИЙ ЕФЕКТ

СПК

Фармакотерапія при СІК

Симптоми	Групи препаратів/препарати
Діарея	Лоперамід Діючі на опіатні рецептори: тримебутина малеат Спазмолітики: отилонія бромід, пинаверія бромід
Закріп	Послаблюючі засоби, що набрякають: насіння подорожника (псиліум) Послаблюючі засоби осмотичної дії: лактулоза, макрогол, поліетиленгліколь, солі магнію, сорбітом Розм'якшуючі послаблюючі: вазелінове масло Контактні послаблюючі: - похідні дифенілметану (бисакодил, пикосульфат натрію) - рицинолева кислота - антрахінони (сена, алое, ревінь) Прокінетики: домперидон, метоклопрамід Тримебутина малеат
Біль	Холіноблокатори : гіосцин бутилбромід Спазмолітики: дротаверин, отилонія бромід, мебеверин, папаверин, пинаверія бромід Тримебутина малеат Масло м'яги перцевої
Здуття	Симетикон, Диосмектит
Комбінація симптомів	Антидепресанти: пароксетин

Альтернативні підходи до лікування СПК

Підходи	Обґрунтування	Лікарські засоби
Пробіотики	Припущення про можливу роль надмірного зростання бактерій в генезі СПК	Бацилла clausii Бацилла subtilis Lactobacillus rhamnosus Rossel- 11, Lactobacillus acidophilus Rossel- 52 Lactobacillus bifidus Lactobacillus acidophilus Streptococcum faecium Saccharomyces boulardii
Антибіотики	Виявлення відмінностей в мікрофлорі хворих СПК і здорових Припущення про можливу роль надмірного зростання бактерій в генезі СПК	Рифаксимін
Панкреатичні ферменти	Ефект, що спостерігається на практиці, відносно здуття після прийому висококалорійної їжі	Панкреатин

ДІЄТОТЕРАПІЯ ПРИ СПК

При запорах: обмежується свіжий білий хліб, макаронні вироби, слизові супи, надмірна кількість каш; показано овочеві страви, фрукти (печені і сушені яблука, курага, урюк, чорнослив), рекомендовано мінеральну воду «Єсентуки № 17», «Смирновська» кімнатної температури по 1 склянці 3 рази в день за 30-40 хв до їжі в швидкому темпі великими ковтками.

При діарейі: включення в раціон танінмістких продуктів (чорниці, лохини, міцного чаю, какао), вживання підсушеного «вчорашнього» хліба, вживання «Єсентуки № 4», «Миргородська», «Березовська» в теплом вигляді (45-55 гр.) по 1 склянці 3 рази на день за 30-40 хв до їжі маленькими ковтками.

М Е Т Е О Р И З М

Три основних джерела газу в кишечнику:

- заковтує повітря
 - гази, що утворюються в просвіті сліпої кишки
 - гази з крові
- У нормі в ШКТ в середньому міститься близько 200 мл газу (азот 11-92%, кисень 0-11%, вуглекислий газ 3-54%, водень 1-10%, метан 0-56%, сірководень 0-30%).
 - У здорових людей щодоби через пряму кишку виділяється близько 600 мл газів, однак, індивідуальні відмінності варіюють від 200 до 2600 мл.

Два варіанти прояву метеоризму:

1. Значне збільшення живота за рахунок здуття кишечника, при цьому відходження газів не відбувається через спастичну дискінезію товстої кишки. Основні відчуття - дискомфорт, розпирання живота, біль.
2. Характеризується постійним бурхливим відходженням газів з кишечника, що значно обмежує якість життя і перебування в суспільстві. При цьому абдомінально-больовий синдром виражений незначно, переважають скарги на «бурчання» і «переливання» в животі.

ЗАЛЕЖНО ВІД ПРИЧИНИ ВИДІЛЯЮТЬ НАСТУПНІ ВИДИ МЕТЕОРИЗМУ:

- аліментарний** – на дієті, багатій целюлозою і вживанням в їжу бобів;
- психогенний** – метеоризм обумовлений психоемоційними перевантаженнями і нервово–психічними розладами за рахунок спазму гладкої мускулатури кишки;
- висотний** – при піднятті на висоту, коли гази розширюються і тиск в кишечнику збільшується;
- дисбіотичний** – внаслідок надлишкового бактеріального росту в тонкій кишці і порушення біоза товстої кишки;
- механічний** – при механічному порушенні евакуаторної функції кишки (стенозі, пухлинах, спайках);
- динамічний** – внаслідок порушень рухової функції кишечника (дискінезія, гострі інфекції, інтоксикації);
- циркуляторний** – метеоризм виникає при загальних і місцевих розладів кровообігу;
- дігестивний** – виникає при порушенні порожнинного травлення (гастрит, панкреатит, ЖКХ, інтестинальні ензимопатії).

КЛІНІКА

- **Метеоризм** має локальний характер, найчастіше газ накопичується в області сліпої кишки, іноді набуває характеру «газової» коліки
- Можуть з'являтися **позакишкові симптоми**: печіння в області серця, порушення ритму, розлад настрою, порушення сну, загальна слабкість.

ПРИНЦИП ЛІКУВАННЯ МЕТЕОРИЗМУ:

1. Корекція дієти - виключення продуктів, що містять грубу клітковину (капуста, щавель, виноград, агрус), бобові культури і викликають бродильні реакції (квас, пиво, газовані напої). Рекомендуються кисломолочні продукти, розсипчасті каші (гречана, пшоняна), овочі і фрукти у вареному вигляді (морква, буряк), м'ясо тільки в відвареному вигляді, хліб пшеничний з борошна грубого помелу з висівками.

2. Лікування захворювань, що викликали метеоризм;

3. Відновлення рухових порушень (прокінетики);

4. Лікування порушень біоценозу кишечника (біопрепарати);

5. Видалення газів з просвіту кишечника (піногасники):

Панкреофлат, 1 таб. містить - 170 мг панкреатину з ензимною активністю.

Показання - порушення перетравлення їжі у пацієнтів з нормальною функцією ШКТ в разі похибки в харчуванні, недостатності функції підшлункової залози; хронічні запальні захворювання шлунка, кишечника, печінки, жовчного міхура, стану після резекції цих органів, що супроводжується порушеннями перетравлення їжі, метеоризмом, діареєю.

Призначається пацієнтам на тлі базисного лікування основного захворювання по 1 таблетці 3 рази на день під час прийому їжі курсом 14 днів